

УДК 327.7

**ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ
ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАХОДІВ
МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА
ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ
В УКРАЇНУ 2022 Р.**

**COMPARATIVE ANALYSIS OF THE
EFFICIENCY OF MEASURES OF
INTERNATIONAL ORGANIZATIONS ON
RUSSIAN INVASION
IN UKRAINE IN 2022**

Маруховський О. О.,
кандидат політичних наук, доцент
кафедри міжнародних відносин та
журналістики Університет
економіки та права «КРОК» (Україна, Київ)
e-mail: makiuchimen100@gmail.com
https:// orcid: 0000-0002-0708-1603

Marukhovsky O. O.,
candidate of Political Science, Associate
Professor of International Relations and
Journalism University of Economics and Law
«KROK» (Ukraine, Kyiv)
e-mail: makiuchimen100@gmail.com
https:// orcid: 0000-0002-0708-1603

У статті здійснено загальний огляд і порівняльний аналіз ефективності реакції міжнародних урядових і неурядових організацій на повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну 2022 року і дієвості вжитих заходів в межах їхньої компетенції. На основі здійсненого аналізу викриваються приклади вкрай неефективних дій міжнародних організацій щодо зупинки чи перешкоджання дій держави-агресора, виявлено фундаментальні недоліки в механізмі прийняття рішень європейських і світових безпекових і політичних систем. Запропоновані загальні, але невідкладні кроки щодо перегляду механізмів функціонування і прийняття рішень у відповідних міжнародних організаціях.

Ключові слова: міжнародні організації, урядові і неурядові міжнародні організації, російське вторгнення в Україну 2022 р., ООН, Рада Безпеки ООН, Генеральна Асамблея ООН, ЮНЕСКО, Міжнародний кримінальний суд, ЄС, ОБСЄ, Рада Європи, Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ, НАТО, санкції, право вето, міжнародне право.

The article provides an overview and comparative analysis of the effectiveness of the response of international governmental and non-governmental organizations to the full-scale invasion of the Russian Federation in Ukraine in 2022 and the effectiveness of measures taken within their competence. Based on the analysis, examples of extremely ineffective actions of international organizations to stop or hinder the actions of the aggressor state are revealed, fundamental shortcomings in the decision-making mechanism

of European and world security and political systems are revealed. General but urgent steps are proposed to review the mechanisms of functioning and decision-making in the relevant international organizations.

Keywords: international organizations, governmental and non-governmental international organizations, Russian invasion of Ukraine in 2022, UN, UN Security Council, UN General Assembly, UNESCO, International Criminal Court, EU, OSCE, Council of Europe, OSCE Special Monitoring Mission, NATO, sanctions, veto, international law.

Актуальність і постановка проблеми. Широкомасштабне російське вторгнення в Україну 2022 року безумовно стало найбільшим випробуванням глобальної системи міжнародних відносин, яка склалася після перемоги антигітлерівської коаліції у 1945 році. Події, які розгортаються на наших очах з 24 лютого 2022 року, викрили велику кількість системних проблем в європейській і глобальній системах міжнародної безпеки, зокрема в функціонуванні цілої низки поважних міжнародних організацій, починаючи від Організації Об'єднаних Націй, до якої входять 193 країни світу, закінчуючи вузько спеціалізованими, такими, як Міжнародне Агентство з атомної енергії (МАГАТЕ) або Міжнародний комітет Червоного Хреста.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З огляду на надзвичайну актуальність і динамічність розвитку подій російсько-української війни 2022 року, переважна кількість наукового дискурсу з питань аналізу ефективності міжнародних організацій у сфері глобальної безпеки точиться у різного роду ЗМІ, інтернет-платформах та інших публічних виступах, однак фундаментальні наукові дослідження на цю тематику поки що із зрозумілих причин відсутні.

Метою даної наукової статті є огляд і порівняння ефективності реакції міжнародних урядових і неурядових організацій на повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну 2022 р. і дієвості вжитих заходів в межах їхньої компетенції.

Виклад основного матеріалу дослідження. На превеликий жаль, по підсумках трьох місяців повномасштабної війни України за власну незалежність можна констатувати, що переважна більшість міжнародних організацій продемонстрували вражаючу неефективність власних механізмів реакції на злочинне порушення Російською Федерацією всіх існуючих норм міжнародного права і прав людини. Звичайно, треба відзначити, що майже всі міжнародні міжурядові і неурядові організації рішуче засудили війну, розв'язану РФ в Україні, але зробити щось більше, що могло б серйозно вплинути на дії агресора, у багатьох виявилось поза межами їх юридичних компетенцій або практичних можливостей. При цьому, можна відзначити цілий ряд міжнарод-

них спеціалізованих неурядових організацій, які зробили все в рамках своїх компетенцій, щоб нанести Росії максимальний репутаційно-іміджевий і економічний удар, але про це йтиметься нижче.

На превеликий жаль, найбільша системна неефективність міжнародної безпеки виявилася на глобальному рівні, а саме на рівні Організації Об'єднаних Націй. Як відомо, 25 лютого 2022 р. Рада Безпеки ООН не змогла прийняти та відхилила проект резолюції, який був «спрямований на припинення військового наступу» Російської Федерації проти України. З 15 держав-членів Ради Безпеки ООН 11 підтримали резолюцію, а 3 держави (Китай, Індія та Об'єднані Арабські Емірати) утрималися під час голосування, тому в цілому проект резолюції провалився через вето Російської Федерації. Принагідно відзначимо, що представник Ради безпеки ООН від України у зв'язку з цим підкреслив, що саме «голювання Російської Федерації порушує правило 20 Тимчасового регламенту Ради безпеки ООН, оскільки ця делегація не може очолювати питання, безпосередньо пов'язане з її державою» [1]. А вже 2 березня 2022 р. на сесії Генеральної Асамблеї, скликаній Радою Безпеки ООН резолюцію «Агресія проти України» було підтримано безпрецедентною кількістю голосів 141 із 193 держав-членів проти 5 при 35 утриманих. У цій резолюції окрім «найрішучого засудження» російської агресії проти України, також містився заклик до РФ «негайно припинити застосування сили проти України» та «повністю і беззастережно вивести всі свої збройні сили» [2]. Проти резолюції проголосували тільки 5 держав – Росія, Білорусь, Сирія, Північна Корея та Еритрея, але ООН і Рада Безпеки майже ніяк функціонально не вплинули на дії держави-агресора в Україні. Лише 7 квітня 2022 р. Генеральна Асамблея ООН 93 голосами проти 24 за 58, що утрималися, проголосувала за призупинення, а не виключення членства Росії в Раді ООН з прав людини [3], чим фактично лише на декларативному рівні зафіксувала нехтування правами людини в РФ на протязі останніх років. З вищенаведеного випливає, що питання реформування Ради Безпеки ООН, особливо механізму прийняття рішень, які обговорюються вже не перше десятиліття, зараз постають як нагальна потреба, з одного боку, а з іншого – скоріш за все, приречені на заходження в «глухий кут» з огляду на непримиренні позиції членів Ради Безпеки.

ЮНЕСКО як структурна частина ООН у своїй заяві від 03.03.2022 року після ухвалення резолюції Генеральної Асамблеї ООН також засудила руйнування об'єктів культурної спадщини, освіти та медіаінфраструктури України, зокрема, руйнування в Харкові, в історичному центрі Чернігова, удар по київській телевежі та меморіалу Голокосту в Бабиному Яру, пошкодження творів всесвітньо відомої

української художниці Марії Примаченко при ударі по Іванківському історико-краєзнавчому музею тощо [4]. Пізніше, окупанти ракетним ударом прямого влучення зруйнували Національний музей ім. Григорія Сковороди на Харківщині, а усього станом на 07.05.2022 р. російська армія знищила або значно пошкодила більше 200 об'єктів культурної спадщини України [5].

Дещо більш ефективними стали дії Міжнародного кримінального суду, головний прокурор якого Карім Ахмад Хан в своїй заяві щодо ситуації в Україні попередив, що будь-яка особа, яка вчиняє акти геноциду, злочини проти людства та військові «злочини, у тому числі шляхом наказу, підбурювання або іншого сприяння, може бути притягнута до кримінальної відповідальності перед Судом», причому необхідно, щоб усі сторони конфлікту дотримувалися своїх зобов'язань з міжнародного гуманітарного права [6].

Відомо, що 2 березня 2022 р. 38 держав на чолі із Україною звернулися до Міжнародного кримінального суду у Гаазі з позовом проти РФ і вже наступного дня було розпочато збір доказів та розслідування нападу Росії на Україну [7]. Власне, ефективність цих кроків може бути належним чином оцінена після переможного для України закінчення війни, коли з'явиться реальна можливість притягти до відповідальності всіх причетних до злочинів на території нашої держави.

На рівні регіональних міжурядових організацій реакція, в основному, обмежилась осудженням дій Росії – з цими заявами виступили Організація Американських держав (ОАД), Балтійська асамблея, Карибська спільнота, голова Африканського союзу, чинний президент Сенегалу Макі Салл та голова Комісії Африканського союзу Муса Факі Махамата, міністри закордонних справ Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) та ін. Також Рада організації економічного співробітництва та розвитку офіційно припинила переговори з Росією про вступ та наказала закрити офіси ОЕСР у Москві, однак фактично майже жодного серйозного впливу ці організації на РФ не мали, адже вона не була учасником цих об'єднань.

На рівні європейських міжурядових і безпекових організацій, де РФ була присутня в якості учасника, з ініціативи Польщі та України та відповідно до Статуту Ради Європи Комітет міністрів Ради Європи 25 лютого 2022 р. «ухвалив рішення про припинення права РФ на представництво в Комітеті міністрів та Парламентській асамблеї з негайним набуттям чинності» внаслідок широкомасштабного збройного вторгнення РФ в Україну [8]. Варто зазначити, що окрім самої Росії, проти цього виступила лише Вірменія, Туреччина утрималася, Азербайджан у голосуванні не брав участь, відповідно 10 березня 2022 р. після за-

кликів України негайно виключити РФ, Міністерство закордонних справ РФ оголосило про вихід із Ради Європи [9].

Окремої уваги заслуговує жахливий приклад всезагальної неефективності Організації з безпеки і співробітництва в Європі, чия Спеціальна моніторингова місія ОБСЄ в Україні з 2014 року «не помічала» широкої військової присутності РФ в окупованих районах Донецької і Луганської областей, що, в решті-решт сприяло переконанню політичного керівництва Росії у власній безкарності і відсутності реакції Європи і світу на будь-які провокативні дії на території України.

На жаль, тенденція цієї вражаючої неефективності ОБСЄ як міжнародної інституції яскраво проявилася і під час російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022 р. Так, після місяця запеклих бойових дій на всій території України голова ОБСЄ й міністр закордонних справ Польщі Збігнев Рау і генеральний секретар ОБСЄ Хельга Шмід оголосили, що ОБСЄ вживає негайних заходів для закриття Спеціальної моніторингової місії в Україні. Відповідне рішення було ухвалене після того, як 31 березня 2022 р. РФ не дала продовжити дію мандату Спеціальної моніторингової місії ОБСЄ в Україні. «Це було нелегким рішенням. Ми розглянули всі можливі варіанти шляхом політичного діалогу з державами-учасниками для досягнення поновлення мандату Спеціальної моніторингової місії, але позиція російської федерації не залишала нам іншого вибору, крім як вжити заходів для закриття Місії», – сказав З. Рау. Водночас він запевнив, що ОБСЄ буде прагнути продовжувати свою діяльність у країні відповідно до існуючих зобов'язань організації [10].

Фактично можна констатувати, що організація, яка була створена для дотримання безпеки на європейському континенті, була вимушена «вийти з гри», як тільки ця безпека була серйозним чином порушена, і цей вихід, на жаль, відбувся завдяки легальній юридичній процедурі, за якої держава-агресор блокує дії цілої міжнародної організації в своїх злочинних інтересах. Як тут не згадати слова колишнього голови Луганської військово-цивільної адміністрації у 2015 р. Г. Москаля, що це значною мірою паразитарне формування, від якого немає користі: «Роль ОБСЄ нікчемна, я своїми очима бачив. Мене питають: як вам ОБСЄ? А я кажу, як мінеральна вода: ні користі, ні шкоди від них немає» [11].

На рівні Європейського Союзу реакція на агресію РФ була і залишається на момент написання даної статті достатньо планомірною, більш-менш ефективною, але багатому в чому запізнілою і обмеженою. Так, 25 лютого 2022 р. глава ЄС із закордонних справ та політики безпеки Жозеп Боррелл повідомив, що Євросоюз запроваджує санкції проти режиму російського президента Володимира Путіна.

При цьому уряди Німеччини та Франції відмовилися вводити відключення Росії від міжнародної міжбанківської системи SWIFT до пакету санкцій, оскільки це може вдарити по їх власним економікам [12]. Слід також зазначити, що, як і в багатьох випадках пізніше, позиція держав-членів Європейського Союзу була неоднозначною. Наприклад, ще 26 лютого 2022 р. представники низки країн, зокрема Франції, Італії, Греції, Кіпру та Угорщини висловили позицію про можливе схвалення цього заходу. Згодом у спільній заяві міністр закордонних справ Німеччини Анналена Бербок та міністр економіки Роберт Хабек підтримали запровадження цих обмежень, вказавши, що уряд працює над тим, щоб вони мали цілеспрямований характер із мінімальними супутніми збитками.

Відомо, що 27 лютого 2022 р. президент Європейської комісії Урсула фон дер Ляйєн повідомила про початок постачання зброї в Україну. Варто зазначити, що таке рішення було прийнято вперше в історії Євросоюзу, що означало важливий «переламний момент». Одночасно було заявлено про запровадження нових санкцій, а також заборону використання Росією європейського повітряного простору. Євросоюз закрити повітряний простір для літаків з Росії та заборонив на своїй території роботу кремлівських медіа Russia Today та Sputnik [13]. 18 травня 2022 р. Європейська комісія оприлюднила план поступової відмови від російських енергоносіїв під назвою REPowerEU [14].

В цілому, всього за три місяці війни, що досі продовжується, Європейський Союз запровадив вже п'ять пакетів санкцій (шостий готується) проти РФ та її керівництва, однак, на думку багатьох експертів, вони досі не є всезагальними і максимально ефективними, залишаючи європейським країнам можливості і надалі купувати російські енергоносії, наповнюючи бюджет держави-агресора мільярдами доларів.

Що стосується ролі в російсько-українській війні військово-політичного блоку НАТО, то це є питанням окремих наукових досліджень і виходить за рамки проблематики даної статті. Варто зазначити лише, що на екстремому засіданні НАТО 25 лютого 2022 р. в Брюсселі ухвалено рішення розгорнути додаткові сухопутні, повітряні та морські сили у східній частині альянсу у зв'язку з діями Росії, які становлять «серйозну загрозу євроатлантичній безпеці». Північноатлантичний Альянс заявив, що його країни-члени «найрішучішим чином засуджують жахливий напад Росії на Україну» і закликають Москву негайно припинити військові дії. Також Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг засудив напад і назвав його «серйозним порушенням міжнародного права». В окремій заяві було оголошено про намір розгорнути сили оборони та засуджено Біло-

реть за те, що вона сприяла нападу [15]. Слід наголосити, що після двох місяців російсько-української війни намітився черговий прогрес у розширенні НАТО на схід, адже готовність приєднатися до Альянсу висловили раніше нейтральні і позаблокові Швеція і Фінляндія, однак і в цьому випадку спрацювала тенденція надмірної бюрократизації всіх процесів в інституціях колективного Заходу – приєднання цих країн до НАТО станом на кінець травня 2022 р. блокує Туреччина [16].

На відміну від ряду політичних і економічних організацій, більшу згуртованість і ефективність в рамках своїх повноважень виявили міжнародні неурядові організації в сферах науки, культури і спорту. Багато з них прийняли рішення про відсторонення РФ від участі в культурних, наукових і спортивних заходах, або скасування їх на території держави-агресора, виключення Росії із ряду спеціалізованих організацій або повне припинення співробітництва, що, в свою чергу, привело до достатньо відчутних (на цьому рівні) репутаційно-іміджевих і фінансових втрат РФ. Так, ціла низка міжнародних наукових організацій, серед яких Загальноєвропейська федерація академії наук ALLEA призупинили членство Росії та Білорусі [17]; Європейська організація з ядерних досліджень (CERN) та Національний центр наукових досліджень Франції (CNRS) засудили вторгнення та призупинили співпрацю з Росією [18]; у багатьох міжнародних наукових журналах перестали приймати статті із РФ, а компанія Clarivate Analytics призупинила оцінку нових російських та білоруських журналів на своїй платформі Web of Science. Також співробітництво з Росією припинили і освітні платформи Coursera та EdX, зупинивши публікацію контенту від російських ВНЗ [19], було скасовано цілу низку наукових заходів, а велика кількість всесвітньо відомих наукових центрів і університетів припинили співпрацю із науковими установами держави-агресора.

На жаль, вкрай небезпечна тенденція уповільнення або ж повного блокування роботи певних організацій чи прийняття певних рішень зберігається в багатьох міжнародних і європейських організаціях із причини наявності права вето на рішення від будь-якого із учасників організації, як це, наприклад, передбачає ст. 10 статуту НАТО [20, с. 22]. Так, на момент написання цієї статті Угорщина все ще блокує нафтове ембарго ЄС щодо Росії, посилюючись на власні економічні інтереси, Туреччина погрожує відмовити у прийнятті до НАТО Швеції та Фінляндії, які підтримують курдську опозицію, не кажучи вже про Раду Безпеки ООН, де Російська Федерація як постійний член має право вето.

Висновки. З огляду на вищезазначене, можна зробити висновок про серйозну неефективність безпекових механізмів багатьох

міжнародних організацій, особливо в екстрених ситуаціях, які потребують швидкого і злагодженого реагування. По-перше, докорінного перегляду потребує вся архітектура європейської, євроатлантичної і світової безпеки, включно із перспективами створеннями нових регіональних оборонних блоків і союзів, в які б повноправно могла б увійти Україна. По-друге, склад, статuti і функціональні механізми нових оборонних союзів (якщо вони будуть створюватись) не повинні повторювати помилки, які спостерігаються в ході російсько-української війни 2022 р. По-третє, всім існуючим європейським і міжнародним, особливо урядовим політичним і безпековим організаціям варто докласти невідкладних зусиль щодо налагодження дієвих механізмів прийняття рішень в екстрених ситуаціях на кшталт війни. По-четверте, МЗС України і вище політичне керівництво нашої країни мають докласти всіх зусиль для того, щоб ініціювати перегляд статутних документів основних глобальних і регіональних міжнародних організацій у бік зміни формату прийняття рішення з одноголосного до мажоритарного (простого чи фіксованої більшості) і скасування права вето.

Список використаних джерел

1. Security Council Fails to Adopt Draft Resolution on Ending Ukraine Crisis, as Russian Federation Vields Veto. United Nations. (25.02.2022). URL: <https://www.un.org/press/en/2022/sc14808.doc.htm>
2. Генасамблея ООН ухвалила резолюцію, яка вимагає від РФ негайно вивести війська з України. (02.03.2022). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3418244-genasambleja-onn-uhvalila-rezoluciju-aka-vimagae-vid-uf-negajno-vivesti-vijskaz-ukraini.html>
3. Шепелева А. Генасамблея ООН призупинила членство Росії у Раді з прав людини. (07.04.2022). URL: <https://www.dw.com/uk/rosiiu-pozbavyly-prava-na-chlenstvo-u-radi-onn-z-prav-liudyny/a-61399228>
4. Ukraine: UNESCO statement following the adoption of the UN General Assembly resolution. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/ukraine-unesco-statement-following-adoption-un-general-assembly-resolution?hub=701>.
5. Знищення музею Сковороди. Українці порівнюють Росію з ІД і закликають виключити з ЮНЕСКО. (07.05.2022). URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-61362020?xtor=AL-73-%5Bpartner%5D-%5Bukr%5D-%5Bheadline%5D-%5Bukrainian%5D-%5Bbizdev%5D-%5Bisapi%5D>
6. Statement of ICC Prosecutor, Karim A. A. Khan QC, on the Situation in Ukraine: «I have been closely following recent developments in and around Ukraine with increasing concern». (25.02.2022). URL: <https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=20220225-prosecutor-statement-ukraine>
7. Міжнародний кримінальний суд почав збір доказів нападу Росії на Україну. (03.03.2022). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3418587-miznarodnij-kriminalnij-sud-pocav-zbir-dokaziv-napadu-rosii-na-ukrainu.html>

8. Council of Europe suspends Russia's rights of representation. (25.02.2022). URL: <https://www.coe.int/en/web/portal/-/council-of-europe-suspends-russia-s-rights-of-representation>

9. Комісарова О. Росія оголосила про вихід із Ради Європи. (15.03.2022). URL: <https://suspilne.media/217929-rosia-ogolosila-pro-vihid-iz-radi-evropi/>

10. ОБСЄ закриває Спеціальну моніторингову місію в Україні. (29.04.2022). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3470368-obse-zakrivae-specialnu-monitoringovu-misiu-v-ukraini.html>

11. Москаль Г. Треба зброєю відбити захоплені території. Іншого шляху немає. Інтерв'ю голови Закарпатської облдержадміністрації Інтернет-виданню «ОБОЗРЕВАТЕЛЬ» (14.06.2018). URL: <http://moskal.in.ua/?author=2&paged=76>

12. Bryant M. Swift: EU leaders line up to back banning Russia from banking network. (26.02) URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/feb/26/swift-eu-leaders-line-up-to-back-banning-russia-from-banking-network>

13. ЄС вперше виділить гроші на зброю для атакованої країни та ухвалить нові санкції проти Росії – фон дер Ляйєн. (27.02.2022) URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-es-novi-sanktsii-proty-rosii-ursula-fon-der-liayen/31726774.html>

14. Шейко Ю. Що передбачає план ЄС з відмови від російського газу та нафти. (19.05.2022). URL: <https://www.dw.com/uk/shcho-peredbachaie-plan-yes-z-vidmovy-vid-rosiiskoho-hazu-ta-nafty/a-61846600>

15. World leaders react to Russia's attack on Ukraine: 'A dark day for Europe'. URL: <https://web.archive.org/web/20220224153451/https://www.washingtonpost.com/world/2022/02/24/world-reaction-russia-ukraine-attack/>

16. Прищепя Я. Вступ Швеції та Фінляндії до НАТО: Туреччина заблокувала початок перемовин. (18.05.2022). URL: <https://suspilne.media/240868-vstup-svecii-ta-finlandii-do-nato-tureccina-zablokuvala-pocatok-peremovin/>

17. Лиховид І. Санкції в науке должны быть индивидуализированы: мир постепенно изолирует страну-агрессора от международной научной сферы. (10.03.2022). URL: <https://day.kyiv.ua/ru/article/obshchestvo/sankcii-v-nauke-dolzhen-byt-individualizirovany>

18. CERN приостановил сотрудничество с РФ из-за военного вторжения в Украину. (08.03.2022). URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/809727-amp.html>

19. Шкарлет С. М. Образовательные платформы Coursera и EdX прекращают сотрудничество с РФ, в свободном доступе для украинцев. (06.03.2022). URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/808403.html>

20. Організація Північноатлантичного договору. Юридична енциклопедія: [у 6 т.] / ред. кол.: Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К.: Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2002. Т.4: Н-П. 720 с.

References

1. Security Council Fails to Adopt Draft Resolution on Ending Ukraine Crisis, as Russian Federation Wields Veto. United Nations. (25.02.2022). URL: <https://www.un.org/press/en/2022/sc14808.doc.htm>

2. Genasambleya OON uhvalila rezolyuciyu, yaka vimagaye vid RF negajno vivesti vijska z Ukraini. (02.03.2022). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3418244-genasambleya-oon-uhvalila-rezoluciu-aka-vimagae-vid-rf-negajno-vivesti-vijska-z-ukraini.html>

3. Shepeleva A. Genasambleya OON prizupinila chlenstvo Rosiyi u Radi z prav lyudini. (07.04.2022). URL: <https://www.dw.com/uk/rosiiu-pozbavyly-prava-na-chlenstvo-u-radi-oon-z-prav-lyudyny/a-61399228>

4. Ukraine: UNESCO statement following the adoption of the UN General Assembly resolution. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/ukraine-unesco-statement-following-adoption-un-general-assembly-resolution?hub=701>

5. Znishennya muzeyu Skovorodi. Ukrayinci porivnyuyut Rosiyu z ID i zaklikayut viklyuchiti z YuNESKO. (07.05.2022). URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-61362020?xtor=AL-73-%5Bpartner%5D-%5Bukr%5D-%5Bheadline%5D-%5Bukrainian%5D-%5Bbizdev%5D-%5Bisapi%5D>

6. Statement of ICC Prosecutor, Karim A. A. Khan QC, on the Situation in Ukraine: «I have been closely following recent developments in and around Ukraine with increasing concern». (25.02.2022). URL: <https://www.icc-cpi.int/Pages/item.aspx?name=20220225-prosecutor-statement-ukraine>

7. Mizhnarodnij kriminalnij sud pochav zbir dokaziv napadu Rosiyi na Ukrainu (03.03.2022) URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3418587-mizhnarodnij-kriminalnij-sud-pocav-zbir-dokaziv-napadu-rosii-na-ukrainu.html>

8. Council of Europe suspends Russia's rights of representation. (25.02.2022). URL: <https://www.coe.int/en/web/portal/-/council-of-europe-suspends-russia-s-rights-of-representation>

9. Komisarova O. Rosiya ogolosila pro vihid iz Radi Yevropi. (15.03.2022). URL: <https://suspilne.media/217929-rosia-ogolosila-pro-vihid-iz-radi-evropi/>

10. OBSYe zakrivaye Specialnu monitoringovu misiyyu v Ukraini. (29.04.2022). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3470368-obse-zakrivae-specialnu-monitoringovu-misiu-v-ukraini.html>

11. Moskal G. Treba zbrojeyu vidbiti zahopleni teritoriyi. Inshogo shlyahu nemaye. Interv'yu golovi Zakarpatskoyi oblderzhadministraciyi Internet-vidannyu «Obozrevatel» (14.06.2018). URL: <http://moskal.in.ua/?author=2&p>

12. Bryant M. Swift: EU leaders line up to back banning Russia from banking network. (26.02) URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/feb/26/swift-eu-leaders-line-up-to-back-banning-russia-from-banking-network>

13. YeS vpershe vidilit groshi na zbroju dlya atakovanoyi krayini ta uhvalit novi sankciyi proti Rosiyi – fon der Lyajyen. (27.02.2022) URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-es-novi-sanktsii-proty-rosii-ursula-fon-der-liayen/31726774.html>

14. Shejko Yu. Sho peredbachaye plan YeS z vidmovi vid rosijskogo gazu ta nafti. (19.05.2022). URL: <https://www.dw.com/uk/shcho-peredbachaie-plan-yes-z-vidmovy-vid-rosiiskoho-hazu-ta-nafty/a-61846600>

15. World leaders react to Russia's attack on Ukraine: 'A dark day for Europe'. URL: <https://web.archive.org/web/20220224153451/https://www.washingtonpost.com/world/2022/02/24/world-reaction-russia-ukraine-attack/>

archive.org/web/20220224153451/https://www.washingtonpost.com/world/2022/02/24/world-reaction-russia-ukraine-attack/

16. Prishpa Ya. Vstup Shvecii ta Finlyandii do NATO: Turechchina zablokuvala pochatok peremovin. (18.05.2022). URL: <https://suspilne.media/240868-vstup-svecii-ta-finlandii-do-nato-tureccina-zablokuvala-pocatok-peremovin/>

17. Lihovid I. Sankcii v nauke dolzhny byt individualizirovani: mir postepenko izoliruet stranu-agressora ot mezhdunarodnoj nauchnoj sfery. (10.03.2022). URL: <https://day.kyiv.ua/ru/article/obshchestvo/sankcii-v-nauke-dolzhny-byt-individualizirovani>

18. CERN priostanovil sotrudnichestvo s RF iz-za voennogo vtorzheniya v Ukrainu. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/809727-amp.html>

19. Shkarlet S. M. Obrazovatelnye platformy Coursera i EdX prekrashayut sotrudnichestvo s RF, v svobodnom dostupe dlya ukraincev. (06.03.2022). URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/808403.html>

20. Organizaciya Pivnichnoatlantichnogo dogovoru. Yuridichna enciklopediya: [u 6 t.] / red. kol.: Yu. S. Shemshuchenko (vidp. red.) ta in. K.: Ukrayinska enciklopediya im. M. P. Bazhana, 2002. T.4: N-P. 720 s.